

XL. Auctoritas ecclesiastica superior capta cognitione actus appellationis, intimare facit appellanti, ut infra terminum viginti dierum Defensorem constituat, qui approbari debeat ab eadem superiori auctoritate.

XLI. Elapso dicto termino peremptorio absque effectu, censetur appellantem nuncium misisse appellationis beneficio, et hæc consequenter perempta declaratur a superiori auctoritate.

XLII. Quum appellatio producitur a sententia alicujus Curie Episcopalis ad Metropolitanam, Archiepiscopus pro cognitione et decisione causæ, sequitur normam procedendi in hac instructione traditam.

XLIII. Si contingat quod Clericus non obstante fori privilegio ob crimina communia subjiatur processui et iudicio laicæ potestatis, Ordinarius hoc in casu summariam sumit criminosi facti cognitionem, et perpendit an ipsum, ad tradita per sacros canones locum faciat infamiæ, irregularitati aut alii ecclesiasticæ sanctioni.

§. 1. Donec iudicium pendeat, aut accusatus detentus sit, prudens est quod Ordinarius sese limitet ad media provisoria.

§. 2. Expleto tamen iudicio et libero reddito accusato, Curia juxta exitum informationum ceu superius assumptarum, procedit ad tramites dispositionum præsentis instructionis.

XLIV. In casibus dubiis et in variis practicis difficultatibus, quæ contingere possint, Ordinarii consulant hanc S. Congreg. ad vitandas contentiones et nullitates.

Ex Aud. SSmi. d. 11. Jun. 1880. SSmus D. N. Leo div. prov. PP. XIII. audita relatione præ. Instructionis ab infrascripto S. Congr. EE. et RR. Secretario eam in omnibus approbare et confirmare dignatus est. Romæ die et anno quibus supra.

J. Card. Ferrieri Præf.

J. B. Agnozzi, Secretarius.

Index rerum.

Titulus I.	
De Judiciis. pag. 1.	
1. Necessitas ordinis judicialis.	16. De excommunicatis.
2. Iudicii definitio.	17. De regularibus.
3. Tres personæ necessariæ, actor, reus, iudex.	18. De Prælati.
4. Quæstio facti et juris — Causa — Lis — Instantia.	19. Quando actor et reus cogi possint ut personaliter compareant in iudicio.
5. Instantiæ jure canonico sunt regulariter perpetuæ, seu durant 30 annis.	20. Speciatim de mulieribus.
6. Duæ exceptiones.	21. Effectus iudicii.
7. Perempta instantia ante causæ definitionem, non perimitur jus partis.	
8. Perempta instantia, robore destituntur acta iudicii, sed non acta causæ, inter easdem personas et eodem modo iudicii.	Titulus II.
De divisione iudiciorum. pag. 4.	De Foro competente. pag. 12.
9. Ecclesiasticum et sæculare.	1. Actor sequitur forum rei.
10. Civile, criminale, mixtum, civile est personale, vel reale.	2. Iudici manifeste incompetenti impune non paretur.
11. Petitorium, possessorium.	3. In dubio proponenda exceptio ante litis contestationem.
12. Ordinarium seu solemne, et summarium sive œconomicum.	4. Iudex ecclesiasticus et sæcularis.
13. Causæ quæ summario iudicio tractari valent.	5. Causæ spirituales exclusive pertinent ad forum ecclesiasticum.
De personis quæ concurrunt in iudicio. pag. 6.	6. Quænam sint causæ spirituales, ratione materiæ.
14. I ^o . De iudice.	7. Causæ mixti fori.
15. II ^o . De actore et reo.	8. In eis locus est præventioni.
	Modi ordinarii sortiendi forum.
	9. Quatuor modi ordinarii sortiendi forum, et I. de domicilio.
	10. Quasi-domicilium.
	11. II ^o . Ratione delicti.
	12. De peregrinis et vagis.
	13. III ^o . Ratione contractus.
	14. IV ^o . Ratione rei sitæ.

- Modi extraordinarii sortiendi forum. pag. 19.
15. Ius. Accessus ad Urbem.
 16. Ei non obstat Trid. sess. 24. cap. 20. de ref.
 17. Ius. modus, prorogatio jurisdictionis.
 18. Fit quatuor modis.
 19. Quando locum habeat.
 20. III^{us}. modus est continentia causæ.
 21. Quæ habetur 1° ratione dependentiæ.
 22. 2°. generalis actionis.
 23. 3°. connexionis personarum.
- De foro privilegiato. pag. 23.
24. Causæ ecclesiasticæ, ratione personarum.
 25. Quidam repetunt privilegium fori pro clericis formaliter ex jure divino.
 26. Alii, sed male, ex jure civili.
 27. Melius repetitur ex jure divino remote, et proxime ab ecclesiastico.
 28. Non admittitur consuetudo contra privilegium fori.
 29. Neque licite posset a summo Pontifice vel a Concilio universim aboleri.
 30. Sed licite limitatur.
 31. Clericus nequit ei renuntiare.
 32. Quinam veniant hoc tit. nomine clericorum.
 33. Quando amittatur ex crimine.
 34. An privilegium fori valeat et pro obligationibus vel criminibus contractis ante clericatum.
 35. Quid in dubio an aliquis sit clericus.
 36. Excommunicantur qui cogunt iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal clericos, præter canonicas sanctiones.
 37. An excommunicetur actor?
 38. Argumenta pro negativa.
 39. Argumenta pro affirmativa, præferenda.
 40. Responsio ad contraria.
- De amissione privilegii fori.
41. Præter crimina, amittitur a clericis minoribus non beneficiatis, non servantibus conditiones Tridentinas.
 42. Jure vigenti neque episcopus valet hos clericos revocare ad suum tribunal.
- Titulus III.
- De libelli oblatione.** pag. 35.
1. Libellus quid.
 2. Mutatio libelli licet ante litis contestationem.
 3. Emendatio licet et postea.
- De citatione. pag. 37.
4. Quid citatio et quomodo dividatur.
- De necessitate citationis.
5. Est necessaria.
 6. Aliquando sufficit generalis.
- De tenore citationis. pag. 39.
7. Quæ debeat continere.
- De effectibus citationis.
- Titulus IV.
- De mutuis petitionibus.** pag. 41.
1. Mutua petitio quid? — Judicia simplicia et duplicia; duplicia per se et per accidens.
 2. In quibus causis admittatur reconventio.
 3. An clericus civiliter reconveniri possit apud iudicem laicum.
 4. Quandonam proponenda reconventio.
 5. De effectibus reconventionis.
- Titulus V.
- De litis contestatione.** pag. 46.
1. Quid litis contestatio.
 2. Quid positiones et responsiones ad eas.
 3. Non sufficiunt ad litem contestandam.
 4. Neque quælibet exceptiones.
 5. Neque ipsa confessio rei.
 6. Quomodo efficiatur litis contestatio.
 7. De effectibus contestationis.

Titulus VI.

Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem vel ad sententiam definitivam.

1. Rubrica tituli est præceptiva.
2. Non prohibet sententias interlocutorias.
3. Explicatur regula.
4. Prima exceptio, ne memoria facti pereat.
5. Secunda exceptio, ob contumaciam rei, et naturam causæ, celerem exquirentis solutionem.
6. Remedia ad frangendam contumaciam rei, in reliquis causis.
7. Tertia exceptio, ad perpetuam rei memoriam.
8. Decisio S. C. C. die 23. Jan. 1875. in causa Monacensi (in Bavaria). Species est de marito emigrante in longinquas regiones, et ignoti domicilii, postulante uxore separationem quoad torum et cohabitationem — An sufficiat edictalis citatio, ut possit procedi.
9. S. C. respondit affirmative. De causis criminalibus.

Titulus VII.

De Juramento Calumniæ.

1. Quid sit.
2. Jure Decretalium semper præstandum ad alterius partis instantiam.
3. Si omissum in initio litis, præstari valet in quacumque ejus parte.
4. Remitti potest ab adversario, tacite sed non expresse.
5. Recusans juramentum calumniæ, causa cadebat.
6. Nunc in desuetudinem abiit — Sed tenet juramentum malitiæ, et de veritate dicenda; hoc quoad testes.

Titulus VIII.

De dilationibus. pag. 59.

1. Quid dilatio.

2. Dilationes legales, judiciales, conventionales.
3. Citatoriæ et deliberatoriæ.
4. Probatoria.
5. Est regulariter peremptoria in causa civili; exceptiones duæ.
6. Definitoria.
7. Executoria.
8. De effectibus dilationum.

pag. 64.

Titulus IX.

De feriis. pag. 64.

1. Feriæ quid?
2. Solemnes et repentinæ, sacræ et profanæ.
3. Actus judicialis contentiosus positus in feriis directe constitutis ob publicum obsequium, excepta necessitate aut causa pietatis, est irritus; in feriis directe statutis ob hominum utilitatem, valet de partium consensu.
4. Dies festi, dimidii festi, suppressi.
5. Quis indicat dies festos. — Papa pro universa Ecclesia.
6. Episcopus de expresso consensu capituli et saltem tacito populi, pro diœcesi.
7. Populi consensus præsertim necessarius pro electione patroni principalis.
8. Quo spatio contineatur dies festus.

Actus prohibiti die festo.

9. Præter operas serviles in genere, prohibetur in specie 1°. mercatus.
10. 2° Placitum.
11. 3° Judicia criminalia.
12. 4°. Solemne juramentum, et stipulatio cum notario.
13. Servandæ feriæ tribunalis.
14. Exceptio pro operibus servilibus, ob magnum lucrum extraordinarium.
15. Violatio diei festi quoad missæ omissionem, punitur a foro ecclesiastico; violatio per operas prohibitas, est mixti fori quoad laicos.

Titulus X.

De ordine cognitionum. p. 70.

1. Differt præsens titulus a tit. de mutuis petitionibus et a tit. de exceptionibus.
2. Definitio.
3. I^a. regula de causa a qua alia pendet primo tractanda.
4. II^a. regula de causa præjudiciali et exceptione peremptoria prius tractanda.
5. Quæstio præjudicialis I^o. ex facto actoris.
6. 2°. ex facto adversarii.
7. Etiam quæstiones incidentes, quibus non solutis nequit expediri principale negotium, sunt in antecessum definiendæ.
8. Exceptiones peremptoriæ unica sententia cum causa principali judicantur; declinatoriæ e contra.
9. III^a. regula de causis æqualibus regulariter tractandis, servato temporis ordine.
10. IV^a. regula, de suspendenda quæstione principali, cum quæstio incidens videnda ab alio iudice.
11. Causa spoliæ præfertur, cum proponitur per modum exceptionis, sed non, cum per reconventionem.

Titulus XI.

De plus petitionibus. pag. 73.

1. Habentur quatuor modis.
2. I^o. Re.
3. II°. loco.
4. III°. tempore.
5. IV°. causa.
6. Ante litis contestationem licet mutare libellum, et illum emendare ante conclusionem in causa, solutis tamen expensis adversario, si quæ fuerint.
7. Pœnæ.

Titulus XII.

De causa possessionis et proprietatis. pag. 75.

1. Possessio et quasi possessio.

2. Definitio possessionis.
3. Divisio.
4. Proprietas quid.
5. Differentiæ inter proprietatem et possessionem.
6. Effectus possessionis.
7. Effectus proprietatis.
8. Causa possessionis et proprietatis.
9. Causa possessionis acquirendæ, retinendæ et recuperandæ.
10. De ordine servando in causa possessionis et proprietatis.
11. Utraque causa coram eodem iudice definienda.
12. Nisi causa proprietatis sit diversi fori.
13. Quando cumulari possint.
14. I^o. cumulantur si actor utramque proponat.
15. II°. cumulantur actore proponente petitorium, et reo possessorium.
16. III. cumulantur actore proponente possessorio recuperandæ et retinendæ, non autem acquirendæ.
17. Quo ordine procedendum a iudice, cum utraque proponitur.
18. Actor, proposito petitorio, regredi potest ad possessorium, ante conclusionem in causa.
19. Iudex ex justa causa potest id permittere et post conclusionem in causa.
20. In materia beneficiæ datur regressus et in gradu appellationis.

Titulus XIII.

De restitutione spoliatorum. p. 87.

1. Quid spolium; privatum et juridicum.
2. Remedia contra spolium; et I^o. interdictum Unde vi.
3. 2°. Actio spoliæ ex cap. XVIII. h. t.
4. 3°. Exceptio spoliæ ex can. 3. c. 3. q. 1.
5. De eo qui possidet alieno nomine.
6. Prædo restituendus a tertio.
7. Et a domino, si prædo occultus.
8. Principium generale: spoliatus ante omnia restituendus.

9. Exceptiones I^o. de spoliato, expresse vel tacite consentiente in iudicium petitorium.
10. II°. Si notorius defectus proprietatis in spoliato, et proprietas in spoliante.
11. III°. Cum spoliante assistit jus commune.
12. IV°. In causa matrimonii consummati conjux divertens et habens probationes paratas, restituendus quoad habitationem, sed non quoad torum; restituitur quoad omnia si probationes non sint paratæ.
13. Sed si certo cognoscat impedimentum, neque petere neque reddere potest in foro conscientiæ.
14. Spolium non datur in sponsalibus.
15. Sed aliquando in matrimonio rato, incepta cohabitatione.
16. Item in matrimonio consummato; sed non fit restitutio si grave vel irreparabile damnum timeatur.
17. V^o. exceptio, cum spoliatus ante spoliationem renunciavit juri suo.
18. VI°. Si spoliatus post spoliationem pacto vel juramento se obliget ad non agendum possessorio.
19. VII°. Si spoliatus fiat inhabilis ad agendum.
20. Quid importet restitutio spoliæ. Fructus naturales et industriales — percepti et pendentes — extantes et consumpti.
21. Impotentia spoliatoris ei non nocet pro petitorio.
22. Incerta quantitas damni taxatur a iudice et juratur a spoliato.
23. Possessor bonæ fidei, re evicta a domino, tenetur extantes, non præscriptos, restituere deductis expensis.
24. Non tenetur restituere consumptos ante litem contestatam ex quibus ditior factus non est.
25. Si ditior factus, certo tenetur restituere in iudiciis universalibus; in

- particularibus controvertitur; sed si præscripserit certo non tenetur.
26. Bona fides pro hoc effectu, durat usque ad litem contestatam.

Titulus XIV.

De dolo et contumacia. p. 101.

1. Circa substantiam, dolus irritat contractus.
2. Circa accidentalia, quando non dat causam contractui, non irritat, sed locus est decepto, petendæ compensationis.
4. Si det causam contractui est rescindibilis ad petitionem decepti.
4. Actio et exceptio de dolo.
5. Quid contumacia.
6. Servanda generatim.
7. Speciatim contra actorem.
8. Contra reum.

Titulus XV.

De eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ. p. 107.

1. Præmittenda.
2. Primo decreto datur possessio custodia causa.
3. Secundo datur vera possessio.

Titulus XVI.

Ut lite pendente nihil innovetur.

1. Quando lis pendeat.
2. Nomine innovationis intelligitur I^o. possessionis mutatio.
3. 2°. Gratia principis, non facta mentione de lite.
4. 3°. Rei litigiosæ vel actionis alienatio.
5. Si innovatio fiat, restituenda res in pristinum.
6. Specialia circa beneficia.
7. Regula 29. Cancellariæ apostolicæ.
8. Clementina I^o. h. t.

Titulus XVII.

De sequestratione possessionum et fructuum. pag. 113.

1. Quid sequestratio; voluntaria et necessaria seu judicialis.

2. Quando liceat judicialis.
3. De impropria sequestratione mulieris.
4. Servanda in sequestratione.
5. Ejus effectus.
6. Quando cesset.
7. Appendix de possessore bonorum Ecclesiae usurpatorum.
8. Concordata.
9. Dispositiones s. Pœnitentiariæ.

Titulus XVIII.

De confessis. pag. 118.

1. Confessio quid? judicialis et extrajudicialis.
2. Simplex et qualificata.
3. Cum adjectione causæ vel non.
4. De generalibus conditionibus pro valore confessionis.
5. Speciatim de extrajudiciali in civilibus.
6. In criminalibus.
7. Quomodo probetur confessio extrajudicialis.
8. Speciatim de valore confessionis judicialis.
9. In civilibus contra confitentem valet ut sententia.
10. Sanat defectus ordinis judiciarii.
11. Non admittit appellationem nisi ex speciali causa.
12. Sed admittitur in criminalibus, si reus non sit convictus.
13. Quando valeat revocari.
14. An valeat scindi.
15. Judici illegitime interroganti, reus non tenetur fateri veritatem.
16. Sed tenetur, si legitime interroget.
17. Excipe probabiliter quoad graviora crimina.
18. Mendacium vitatur per restrictionem non pure mentalem.
19. De positionibus.
20. In civilibus confessio unius non nocet tertio extraneo.
21. Sed administrator nocet causæ administratæ per confessionem judicialem in via contentiosa.
22. Item et extrajudicialiter revelando factum proprium.
23. Non nocet tertio aut correo confessio in criminalibus.
24. Nisi in exceptis.
25. Sacramentalis confessio nunquam attendi valet.

Titulus XIX.

De Probationibus. pag. 132.

1. Quid probatio.
2. Plena et semiplena.
3. Notoria facti permanentis non probantur sed allegantur; notoria facti transeuntis probanda sunt.
4. In causis quæ nemini præjudicant, sufficit sæpe et semiplena probatio.
5. Probatio oportet sit clara, determinata et ad rem.
6. Negativa in quibus quis fundat suam intentionem sunt probanda.
7. Negativa probantur indirecte.
8. Onus probandi ei incumbit contra quem jus præsumit.
9. Legitimis probationibus nequit opponi purgatio canonica per juramentum, sed tantum alia legitima probatio, tempore utili.
10. Ille cui non incumbit onus probandi, admittitur ad probandum, si non obstat bonum publicum aut damnum tertii.
11. Tamen si deficiat in probando, non condemnatur, nisi ad causam amittendam se obligaverit, vel recuset juramentum decisorium.
12. Probationes faciendæ coram iudice, vel ejus commissario, citata alia parte.
13. Regulariter non ante contestationem litis.
14. Neque post conclusionem in causa.
15. Nisi ex specialibus causis, quæ enumerantur.
16. Terminus statutus a lege non differtur nisi probato impedimento.
17. Statutus a iudice, ex ejus prudenti arbitrio prorogatur.

18. Sed minoribus et eis æquiparatis conceditur restitutio in integrum.
 19. Effectus plenæ probationis.
 20. Effectus causæ semiplenæ.
 21. Fama quid.
 22. De ejus valore in civilibus.
 23. In criminalibus.
 24. De contrariis probationibus. I. Conciliandæ si potest.
 25. II. Si inconciliabiles, major prævalet.
 26. III. Æquales eliduntur, et favetur reo.
 27. Excipe causas privilegiatas.
 28. IV. Inspectio ocularis vincit omnes alias probationes.
 29. Exempla.
 30. Conciliantur capita contraria.
 31. V. Species derogat generi.
 32. VI. In civilibus duæ semiplenæ conspirantes faciunt plenam.
 33. De fide quam meretur assertio Domini Papæ. I. In facto proprio in quo fundat suam intentionem, facit plenam probationem, contra quam non datur probatio directa.
 34. II. Si in eo non fundet suam intentionem, peti potest aperitio oris.
 35. III. Si refert factum alienum mere historice, non probat.
 36. IV. Si illud confirmet, peti potest aperitio oris.
 37. Salutatio excommunicati facta a Papa, eum non absolvit.
 38. Neque ejus simplex appellatio probat privilegium aut dignitatem.
- Titulus XX.
- De Testibus et attestationibus.**
1. Quid testis et quid testimonium. Quæstio I^o. De idoneitate testium.
 2. Pro idoneitate requiritur scientia et probitas.
 3. Inidonei absolute, I^o. ex vitio naturæ.
 4. II°. ex vitio morali, seu infames; infamia juris, et I^o. ipso facto.
 5. 2°. per sententiam.
 6. Infamia facti.
 7. Excommunicati.
 8. Inidonei relative. I. Ad favorem productionem: ex communione negotii.
 9. Speciatim de prælato.
 10. 2°. Ex affectu.
 11. Exceptiones.
 12. 3°. Ob dependentiam.
 13. Testes nequeunt a producente recusari, si testimonium ei contrarium ferant.
 14. II. Inidonei relative ad contrariam productionem.
 15. Animadversiones generales. Quæstio II. De numero testium.
 16. Regulariter requiruntur et sufficiunt duo testes.
 17. Causæ judiciales requirentes majorem numerum.
 18. Negotia extrajudicialia requirentia majorem numerum.
 19. Sufficientia unius testis.
 20. Speciatim de teste qualificato.
 21. Testes singulares, 1°. obstative.
 22. 2°. diversificative.
 23. 3°. adminiculative.
 24. Testes plures contrarii.
 25. Testis sibi contrarius.
 26. Testis varius.
 27. Dubius et vacillans. Quæstio III. De fonte scientiæ in teste. p. 158.
 28. Testes de scientia, de credulitate, de auditu (alieno), de fama.
 29. Valor testis de scientia.
 30. Valor testis de credulitate.
 31. Valor testis de auditu.
 32. Valor testis de fama. Quæstio IV. De testium productione. pag. 161.
 33. Quid productio et quando faciendæ.
 34. Quomodo faciendæ.
 35. Cujus expensis.
 36. Quotuplex.
 37. An testis semel productus valeat reproduci.